

БОЛОРЖОНШ ХХК

**“БОЛОР ЖОНШ” ХХК-ИЙ ЗҮҮН АРГАТАЙН
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫН “2023 ОНД
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

/АШИГТ МАЛМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР:11820А /

/АЖ АХУЙ НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР:2830701 /

2023 он

АГУУЛГА

1	ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	1
1.1	Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр	1
1.1.1	Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл:	1
1.1.2	Төслийн нэр	1
1.1.3	Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг:	1
1.1.4	Захирлын нэр, утас:	1
1.1.5	Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг:	1
1.1.6	Тусгай зөвшөөрлийн төрөл	1
1.1.7	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд	1
1.2	Төслийн ерөнхий мэдээлэл	1
1.2.1	Төсөл хэрэгжих талбайн байршил	2
1.3	Урьд оны олборлолтын нийт хэмжээ	2
1.4	Уурхайн хүчин чадал	3
1.5	Уулын ажлын төлөвлөгөө	4
1.6	Төслийн үйл ажиллагааны чиглэл	4
1.6.1	Уурхайн бүтэц бүрэлдэхүүн, зохион байгуулалт	4
1.6.2	Уурхайн цахилгаан хангамж	5
1.6.3	Уурхайн дулаан ба усан хангамж	5
2	Төслийн талбай, түүний Байгаль орчны төлөв байдлын товч тодорхойлолт	6
3	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт	8
4	ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ .	8
5	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	12
5.1	Агаар орчныг хамгаалах төлөвлөгөө	12
5.2	Усан орчин хамгаалах арга хэмжээ	15
5.3	Хөрсний эвдрэл, бохирдол, хамгаалах төлөвлөгөө	18
5.4	Ургамлан нөмрөг хамгаалах төлөвлөгөө	20
5.5	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	21
5.6	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	23
5.6.1	Дүйцүүлэн хамгаалах газрын байршил	23
5.6.2	Дүйцүүлэн хамгаалах шаардлагатай газрын хэмжээ	25
5.7	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	25
5.8	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	25
5.9	Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	25
5.10	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	25
5.11	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	28

5.12 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	30
5.12.1 Байгаль орчны мониторингийн цэгүүд	30
5.13 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нэгдсэн төсөв	32
5.14 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь	32

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1-1. Төсөл хэрэгжих талбайн захын цэгүүд солбилцол	2
Хүснэгт 2. Уурхайн ажиллах горим	3
Хүснэгт 4-1. Болзошгүй нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим ба эх үүсвэр	9
Хүснэгт 5-1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	14
Хүснэгт 5-2. Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн бууруулах арга хэмжээ	16
Хүснэгт 5-3. Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	19
Хүснэгт 5-4. Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн бууруулах арга хэмжээ	20
Хүснэгт 5-5. Нөхөн сэргээлтийн ажлын нийт зардлын дүн	21
Хүснэгт 5-6. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	22
Хүснэгт 5-7. Дүйцүүлэн хамгаалах талбайн байршил	24
Хүснэгт 5-9. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	25
Хүснэгт 5-10. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх төсөв	27
Хүснэгт 5-11. Байгаль орчны Удирдлага зохион байгуулалт	29
Хүснэгт 5-12 Орчны хяналт, шинжилгээ хийх байршлууд	30
Хүснэгт 5-13. Орчны хяналт шинжилгээний ажлын зардал	31

1 ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр

“Болор Жонш” ХХК

Регистрийн дугаар: 2830701

Улсын бүртгэлийн дугаар: 811002022

1.1.1 Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл:

Уул уурхай

1.1.2 Төслийн нэр

“Зүүн Арагтайнн хайлуур жоншны ордыг ил уурхайн аргаар ашиглах” төсөл

1.1.3 Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг:

Дундговь аймгийн Баянжаргалан сум, Баянхошуу, Сумын төвд-00

1.1.4 Захирлын нэр, утас:

Захирал: Ц Батсуурь утас 99041322

1.1.5 Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг:

Байгаль орчны мэргэжилтэн А.Салтанат 99415161

1.1.6 Тусгай зөвшөөрлийн төрөл

Ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл

Дугаар: 11820А

Хүчинтэй хугацаа : 30 жил

1.1.7 Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд

2021 оны 4-р сар Монгол улсын Байгаль орчин аялал жуулчлалын яам

1.2 Төслийн ерөнхий мэдээлэл

“Болоржонш” ХХК нь “Зүүн Аргатай”-н ордын 33 га талбайд хайгуулын 6628Х тоот тусгай зөвшөөрлийг авсны үндсэн дээр 2005-2006 онд өөрийн хөрөнгөөр хайгуулын ажлыг хийж, хайлуур жоншны нөөц тооцон үр дүнгийн тайланг Эрдэс баялгийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлсэн бөгөөд уг хурлаас “Хайгуулын ажлыг гүйцээн нарийвчилж, нөөцийг бодитой (В) зэргээр тооцоолох” шийдвэр гарсны дагуу 2009-2011 онуудад нэмэлт хайгуулын ажлыг гүйцэтгэсэн бөгөөд 2006 оны 06 дугаар сарын 12-ны өдөр Ашигт малтмал, газрын тосны хэрэг эрхлэх газар /хуучин нэрээр/-ын ГУУКА-аас ашиглалтын 11820А тоот лицензийг авсан байна. Болоржонш ХХК нь 11820А тоот бүхий ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрлийн дагуу “Зүүн-Аргатай” хайлуур жоншны ордыг ил уурхайн аргаар ашиглахаар төлөвлөж байна. Ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайн хэмжээ 33.49га бөгөөд “Зүүн-Аргатай” хайлуур жоншны ордын геологийн бодит (В) нөөц 448604.67тн, үйлдвэрийн нөөц нь 460659.34тн байна.

Хайлуур жоншны ордыг гадаад болон дотоод овоолго бүхий автотээвэртэй ашиглалтын системээр гидравлик экскаватор-өөрөө буулгагч автосамосвалын хослолыг хэрэглэн ашиглалт явуулахаар төлөвлөсөн.

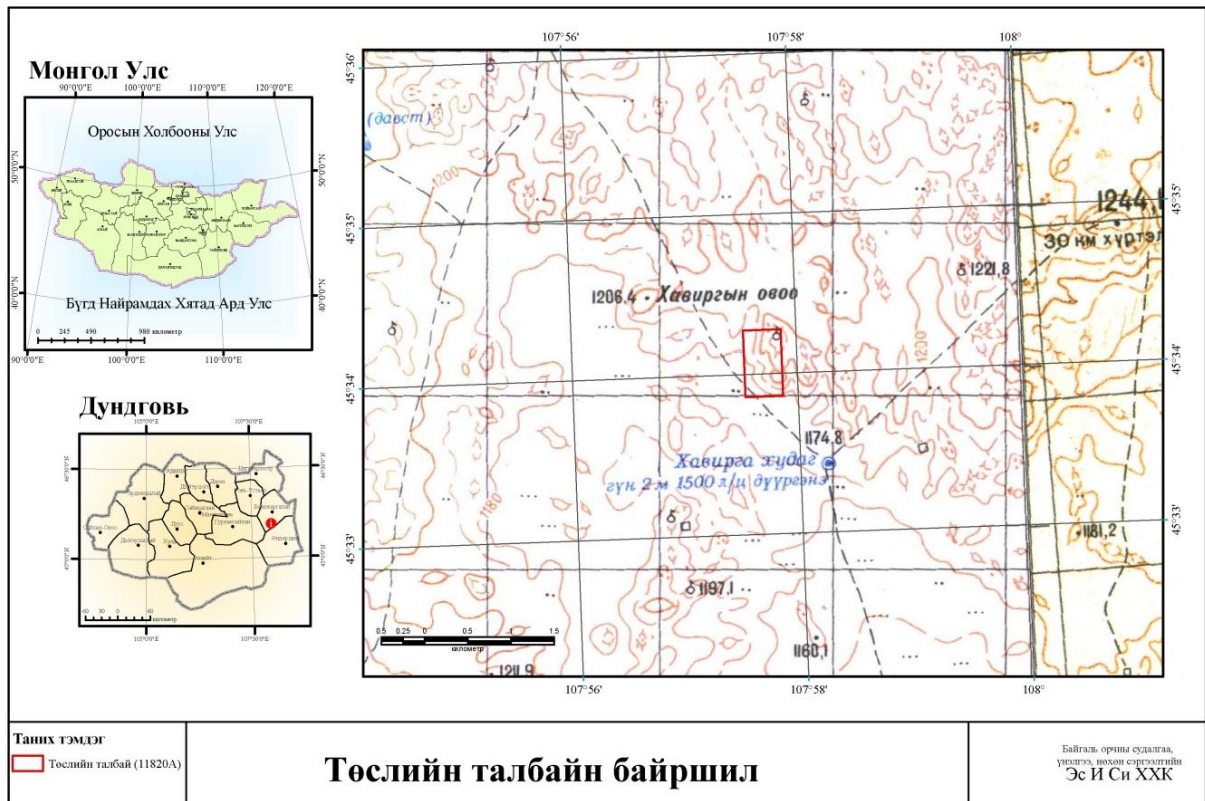
1.2.1 Төсөл хэрэгжих талбайн байршил

Болоржонш ХХК-ийн Зүүн Аргатай хайлуур жоншны орд нь Дундговь аймгийн Баянжаргалан сумын нутагт тал хээрийн болон говийн бүсийн заагт 33.49 га талбайг эзлэн оршино. Уг орд нь Улаанбаатар хотоос зүүн урагш 250 км, төмөр замын Чойр өртөөнөөс баруун урагш 100 км зайд оршино.

Хүснэгт 1-1. Төсөл хэрэгжих талбайн захын цэгүүд солбилцол

#	Уртраг	Өргөрөг
1	45° 33' 51.61"	107° 57' 31.51"
2	45° 34' 16.61"	107° 57' 31.51"
3	45° 34' 16.61"	107° 57' 51.51"
4	45° 33' 51.61"	107° 57' 51.51"

Зураг 1-1. Төслийн ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрлийн талбайн байршил (М1:100000 байрзүйн зураг дээр, L-48-96)

1.3 Урьд оны олборлолтын нийт хэмжээ

2020-2022 онд COVID-19 улмаас үйл ажиллагаа явуулаагүй байна.

1.4 Уурхайн хүчин чадал

Зүүн-Аргатай ордыг “Болоржонш” ХХК нь 2017 оноос ашиглаж эхэлсэн бөгөөд одоогийн байдлаар тусгай зөвшөөрлийн талбайн үлдэгдэл геологийн В+С ангилалаар 449777 т жоншны хүдэр буюу 249785.5 т хайлуур жоншны нөөц байна. Төслөөр ил уурхайн хүчин чадлыг жилд 81.0 мян.т хүдэр олборлохоор тусгасан бөгөөд ордын геологийн В зэрэглэлээр үнэлэгдээн нөөцийг 5.4 жилийн хугацаанд ашиглана.

Ил уурхай дулааны улирлын 200 хоногт 8 цагийн үргэлжлэлтэй 1 ээлжийн горимоор ажиллана. Уурхайд хөрс хуулалт, хүдэр олборлолтонд 1.0 м³ -ийн шанагатай ZX 450H маркийн экскаватор 1 ш, 20 т даацтай Ново автосамосвал 7 ш, 3.0 м³ утгууртай дугуйт ачигч 2 ш, уулын үндсэн болон туслах тоног төхөөрөмжүүд байна.

Баяжуулах үйлдвэр нь жилд 100.0 мян.т хүдэр баяжуулах хүчин чадалтай бөгөөд ил уурхайгаа олборлосон хүдрээс гадна ойр орчимд орших жоншны уурхайн бага агуулгатай хүдрийг авч баяжуулна.

Хүснэгт 2. Уурхайн ажиллах горим

#	Горимын үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Утга	Тайлбар
	Өвлийн улирлын сул зогсолт	хоног	151	11-р сарын 01-ээс 04-р сарын 01 хүртэл
	Уурхайн жилд ажиллах хоног	хоног	214	04-р сарын 04-ээс 11-р сарын 01 хүртэл
	Баяр ёслолын амралт	хоног	5	Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 76.1.4, 76.1.5, 76.1.7-р зүйлийн дагуу
	Цаг агаарын саатал	хоног	7	-
	Засвар үйлчилгээ	хоног	7	Төлөвлөгөөт ба төлөвлөгөөт бус
	Жилд ажиллах бодит хоног	хоног	195	-
	Цаг ашиглалтын коэффициент	хоног	0,9	90%
	Хоногт ажиллах бодит цаг	цаг	14,4	Цаг ашиглалт тооцсон
	Жилд ажиллах бодит цаг	цаг	2808	Цаг ашиглалт тооцсон
	Уурхайн цагийн хүчин чадал	тн/цаг	8,19	Цаг ашиглалт тооцсон
	Уурхайн ээлжийн хүчин чадал	тн/ээлж	58,97	Ээлжинд 7,2 цаг ажиллана
	Уурхайн хоногийн хүчин чадал	тн/хоног	117,95	Хоногт 8-н цагийн 2 ээлжээр
	Уурхайн жилийн хүчин чадал	тн/жил	23000,0	Жилд ажиллах 195 хоног

Уурхайн жилийн бодит ажлын хоног 195 байна. Уурхайн хоногийн хүчин чадал нь 117.95 тн, ээлжийн хүчин чадал нь 58.97 тн, цагийн хүчин чадал нь 8.19 тн байхаар байна. Цаг ашиглалтын итгэлцүүрийг 0.9 байхаар тооцсон болно. Зүүн Аргатайн хайлуур жоншны уурхай ашиглалтанд орсноор байнгын ажиллагсад 8, түр ажиллагсад 10 нийт 18-н ажлын байр шинээр бий болно. Ажилчдын тосгон 1 вагончик, 4 гэртэй байхаар төлөвлөж байна.

1.5 Уулын ажлын төлөвлөгөө

Зүүн-Аргатай жоншны орд газар “Болоржонш” ХХК 2017 оноос олборлолт явуулж байна. АМГ-ын ЭБМЗ-ийн 2013 оны 01-р сарын 23 -ны өдрын ХХ-03-01 тоот дүгнэлтээр В+С зэргээр батлагдсан 468857.8 т хүдэр, 250447.9 т хайлуур жоншны(CaF₂) нөөцөөс 2017 - 2018 онд 19080 т хүдэр, 662.4 т хайлуур жонш олборлож 2019 оны 01 -р сарын 01 -ний байдлаар ордын хэмжээнд боломжтой В зэрэглэлээр 429524 т хүдэр, 235233.7 т хайлуур жонш, С зэрэглэлээр 20253 т хүдэр, 14551.9 т хайлуур жонш, нийт 449777 т хүдэр, 249785.5 т хайлуур жонш байна. Үүнээс MV-011820 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд 446872 т хүдэр, 247720.0 т хайлуур жонш байна.

1.6 Төслийн үйл ажиллагааны чиглэл

1.6.1 Уурхайн бүтэц бүрэлдэхүүн, зохион байгуулалт

Ил аргаар жонш олборлох “Зүүн-Аргатай” уурхай нь хүчин чадлын хувьд дунд зэргийн тул түүнийг ашиглахын тулд үйлдвэрийн үндсэн болон туслах томоохон объектуудыг барьж байгуулах шаардлагагүй байна. Уурхайн бүрэлдэхүүнд:

- Хөрс хуулах, жонш олборлох ил уурхай, хөрсний овоолго
- Жонш ангилан ялгах, боловсруулах төхөөрөмж түүний дэргэдэх хүдрийн овоолго
- Захиргаа, үйлчилгээний байрууд
- Цахилгаан хангамж / дизель станц /
- Ердийн галлагаатай ажилчдын байр
- Засварын газар /токарь/
- Хоолны газар /гэр/
- Тэсрэх материалын болон материалын агуулахууд
- Уурхай орчмын замууд (уурхайн эзэмшлийн талбайн хүрээнд орших) зэрэг объектууд багтана.

Төсөлд эдгээр аж ахуй, үйлдвэрлэлийн зориулалттай объектуудыг эсгий гэр болон чингэлгүүд ашиглана.

Ил уурхай. Уурхайн талбайг ашиглалтад бэлтгэх ажлууд (зам байгуулах, засах г.м) өрөмдлөг тэсэлгээ, хөрс хуулах, хүдэр олборлох болон хөрс, балансын бус хүдрийн овоолгууд байгуулах зэрэг ажлууд явагдана. Уурхайн нийт эзэмшлийн талбай нь 33.49 га бөгөөд энэ талбайн хүрээнд хүдэр ангилан ялгах, боловсруулах болон бусад туслах объектууд бүгд байршина.

Ил уурхайн бүрэлдэхүүнд: Хөрс хуулалт хийн хүдэр олборлох уурхай Шимт хөрсний овоолго - Уурхайн дотоод зам, Өрөмдлөг тэсэлгээний ажилтай холбоотой ажилбарууд хамаарагдана.

Захиргаа үйлчилгээний газар. Захиргаа үйлчилгээний объектуудад уурхайн удирдлагуудын контор (ажлын өрөө), наряд - даалгавар авах өрөө, ажилчдын хувцас солих, усанд орох байр зэрэг газрууд орно. Эдгээр газруудыг өрөмдлөг тэсэлгээний ажлын аюулгүйн зөвшөөрөгдсөн бүсийн гадна сэндвичэн барилгууд, ажлын өрөө, засвар үйлчилгээ хийж болохуйц вагончикуудыг барьж байгуулна.

Орон сууц, ажилчдын тосгон. Уурхай байгуулах эхний үед ажилчдыг сэндвичэн барилгуудаар, уурхайгаас 400 м - ээс доошгүй зайд зориулалтын талбайд тосгоныг байрлуулна.

1.6.2 Уурхайн цахилгаан хангамж

Уурхайд эрчим хүч шаардах томоохон хэрэглэгч байхгүй тул хүдэр ангилан ялгах төхөөрөмж, орон сууц болон бусад объектуудыг гэрэлтүүлэх, засварын газрын зарим цахилгаан тоног төхөөрөмж /токарийн машин, цахилгаан өрөм, гагнуурын аппарат г.м/ зэргийг ажиллуулахад зориулж ДЭС-100 цахилгаан үүсгүүрийг ашиглана.

1.6.3 Уурхайн дулаан ба усан хангамж

Уурхайн жилийн ажлын үргэлжлэх хугацаа 214 хоног тул хүмүүсийн оршин суух байр болон засварын зориулалттай вагончик зэргийг ердийн галлагаагаар дулаан хангамжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.

Үйлдвэрлэлийн усны хувьд уулс хоорондын хотгорт гаргасан олон тооны худгууд тэдгээрийн үзүүлэлтүүд нь хангалттай бөгөөд зөвхөн 1-2 худаг л хангах бололцоотой юм

2 ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Физик газарзүйн нөхцөл: “Болоржонш” ХХК -ийн “Зүүн-Аргатай” хайлуур жоншны орд нь Дундговь аймгийн Баянжаргалан сумын нутагт, Улаанбаатар хотоос зүүн урагш 250 км, төмөр замын Чойр өртөөнөөс баруун урагш 100 км зайд оршино. Ашигт малтмал ашиглах MV-011820 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн хэмжээ нь 33 гектар юм.

Газрын гадаргуу: Гадаргуугийн хувьд далайн түвшингээс дээш 1100-1200 м өргөгдсөн жижиг толгод гүвээ хэлбэрийн мөлгөржсөн хэсэгт багтан, Хэнтийн нурууны төгсгөл, говийн бүсийн эхлэлийн зааг бүс хэсэгт оршдог. Хамгийн өндөр цэгүүд нь далайн түвшингээс дээш 1305-1320 м -т өргөгдсөн товгор уулс бөгөөд тэдгээр нь харьцангуй залуу гүний чулуулгаас тогтох учир барзгар гадаргуутай, эргэн тойрон 20-50 км зайд харагдалт сайтай байдаг. Урагшлах тутам газрын гадаргуу намсч, мөлгөржин жижиг гүвээ, толгод болон хувирдаг ба харьцангуй өндөржилт нь 10-50 м -ээс хэтэрдэггүй.

Ус зүй: Тухайн районы нэг онцлог нь тогтмол урсацтай гол горхи байдаггүй, зөвхөн Аргатай, Элгэн, Гашуун хар, Хужирт зэрэг жижиг булгуудтай, харин уужим хөндийнүүддээ хужиртай жижиг шанд тойрмууд нилээд элбэг байдаг. Хөндий амууддаа худаг элбэг, тэдгээрийн дебит нь 200-1600 л/цагт хэлбэлздэг боловч ихэнх усны чанар нь ундааны усанд тохиромж муутай байдаг.

Цаг уур: Тухайн район нь эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай, улиралын ба хоногийн температурын хэлбэлзэл ихтэй, хур тунадас багатай хуурай агаартай, цаг агаарын олон жилийн ажиглалтын (1938-1998 он) дунджаар хамгийн хүйтэн 12, 1 -р сард болдог ба -23 ~ -24°С, хамгийн халуун үе 6 -аас 8 -р сард болдог бөгөөд +25 ~ +30°С орчим болдог.

Жилийн дундаж хур тунадас 113 мм ба үүний дийлэнх хэсэг нь 6 -аас 9 -р сард (90 мм) бороо хэлбэрээр буудаг байна. Салхи гол төлөв баруун хойноос зүүн ургах чиглэлтэй, салхины жилийн дундаж хурд 4.7 м/сек гэх боловч хавартаа 15-20 м/сек хүрэх тохиолдол элбэг байдаг.

Хөрс, ургамал: Шимт хөрсний зузаан 5-20 см, цөөн тохиолдолд 40 см (нуур орчим) хүрдэг, хүрэн, бор өнгөтэй, ургамалын бүрхэвч сийрэг, түүний төрөл цөөн, голдуу таана, хүмүүл, агь, божмог, шарилж, зангуу ургадаг, харин нуур тойрмоо дагаж бага хэмжээгээр

нугын янз бүрийн ургамал ургана. Модгүй, жалга, нугачаа дагаж, цөөн тоогоор хайлаас, тоорой энд тэнд ургасан байдаг, Мөн бага тархацтай, буйлс, дэрс, харгана, тоорой ургасан нь тохиолдоно.

Ан амьтан: Амьтны ертөнц нилээд олон төрөлтэй, араатан амьтдаас үнэг, чоно, мануул, хярс, дорго элбэг. Харин уулархаг хэсэгтээ цөөн тоогоор аргаль, янгир, тал хэсэгтээ нилээд олноор зээр, хар сүүлт тохиолдоно. Жигүүртний аймгийн төлөөлөгчид хамгийн элбэг: бүргэд, харцага, тоодог, тогоруу, ногтруу, болон бусад жижиг шувууд олон байдаг. Хавар, намартаа хачиг ихтэй, зун, намартаа царцаа, голио, гүрвэл, дэлэнч их хэмжээгээр байдаг, хортой могой элбэг тул болгоомжлох нь зүйтэй.

Хүн ам зүй, дэд бүтэц: Зам харгуйн хувьд орон нутгийн энгийн шороон замуудтай, хавь ойрын суурин газар, төвүүдийн хооронд шууд холбогдсон байдаг. Талбайн аль ч хэсгээр жилийн ямар ч улиралд явах боломжтой, харин томоохон хөндийнүүд нь зуны бороотой үед хужиртай тойром, намагтай болдог тул тэр болгон зам харгуйн хэсгээр туулах боломж муу байдаг.

Хүн ам цөөнтэй, гол төлөв малчид нүүдэллэн амьдардаг, 1км² талбайд 0.2-0.6 хүн ноогддог, хүн ам арай шигүү сууршилттай нь Говь-Угтаал, Баянжаргалан сумын төв, Морьт, Хонгор, Энгэр-Усны багийн төвүүд юм. Тэнд сургууль, цэцэрлэг, холбоо, эмнэлэг, дизель станц, дэлгүүр, худалдаатай. Сүүлийн үед Бумбат, Сүүл өндөр, Зүүн, Баруун цагаан овоо, Хавиргад жоншны жижиг уурхайнууд ажиллаж эхэлж байна. Талбайн орчинд өндөр хүчдэлийн шугам байхгүй, Улаанбаатараас 250 км, Чойр хотоос 100 км зайд тусгай зөвшөөрлийн талбай оршдог ба ойр орчны уурхайнууд нь эрчим хүчээ дизель станц ажиллуулж гаргаж авдаг

3 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

Энэхүү байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь 2023-2024 оны хугацаанд хэрэгжих бөгөөд уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд учруулах сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг тодорхойлж, түүнд шаардагдах хөрөнгө зардлыг төлөвлөх үндэслэл болно.

“БОЛОР ЖОНШ” ХХК-ий захиргаа нь Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг тухайн жилийн үйл ажиллагааныхаа зардалд тусган төлөвлөж, зарцуулалтанд хяналт тавих үүрэгтэй.

4 ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслийн үйл ажиллагааны улмаас хүрээлэн буй орчинд учрах болзошгүй нөлөөллийг тогтоохдоо байгаль орчны суурь нөхцөл, урьд өмнө хийгдсэн байгаль, нийгэм, эдийн засгийн холбогдолтой судалгааны материалууд, судалгаа хийсэн мэргэжлийн экспертүүдийн дүгнэлтүүдийг үндэслэн тодорхойлов. Төслийн үйл ажиллагаанаас сөрөг нөлөөлөлд өртөгдөх байгалийн үндсэн тусгагдахуун нь газрын гадарга, агаар, хөрс, ургамал, газрын гүний ус, амьтан юм.

Зүүн аргатайн хайлуур жонш олборлох ил уурхайн төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчны төлөв байдалд үзүүлж болзошгүй болон гол сөрөг нөлөөллийг тогтоох зорилгоор шинжээчдийн хэсэг газар дээр нь очиж, төслийн хэрэгжилтийн байдал болон орчны байдалтай танилцаж холбогдох судалгааг хийсэн болно.

Төслийн болзошгүй нөлөөллийг тогтоохдоо **магадлан жагсаах** аргыг ашиглаж, үр дүнг дараах хүснэгтэд үзүүлэв. Энэ арга нь төсөл хэрэгжих үед тухайн нөлөөлөл байгаа эсэх дээр тулгуурладаг ба хэрэв тухайн нөлөөлөл байвал "х"-ээр тэмдэглэдэг. Ингэхдээ тухайн нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим зэргийг тодруулах, мөн уг нөлөөлөл байгаль орчин, экологийн тэнцвэрт байдал, орон нутгийн нийгэм-эдийн засагт хэрхэн нөлөөлөх (шууд, шууд бус, эргэж нөлөөлөх, буцалтгүй нөлөөлөх, давхардах эсэх) байдлыг үзүүлдэг.

Хүснэгт 4-1. Болзошгүй нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим ба эх үүсвэр

Байгаль орчны үзүүлэлтүүд	Хэлбэр			Хугацаа		Эргэлт		Эрчим		
	Шууд	Шууд бус	Өөрөө зохицуулагдах	Богино хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй нөлөөлөх	Хүчтэй	Дунд зэрэг	Бага зэрэг
1.Байгалийн экосистемийн өөрчлөлт										
Газрын доорх урсацын өөрчлөлт										
Гадаргын усны урсацын өөрчлөлт										
Ургамлын бүтцийн өөрчлөлт	x			x			x	x		
Хөрсний элэгдэл, эвдрэл	x				x		x	x		
Геологийн тогтоцын өөрчлөлт	x				x		x	x		
Зэрлэг амьтдын орон зай			x	x		x				x
Уур амьсгалын (бичил) өөрчлөлт		x		x		x				x
2.Байгаль орчны чанарын өөрчлөлт										
Газрын доорхи усны чанарын өөрчлөлт		x				x			x	
Гадаргын усны чанарын өөрчлөлт		x		x		x				x
Агаарын бохирдол	x			x			x		x	
Хөрсний бохирдол		x			x	x				x
Хорт бодис усаар дамжин хүн, амьтанд нөлөөлөх		x		x		x				x
Дуу чимээ, шуугианы нөлөө	x			x			x			x
3.Байгалийн өнгө төрх, түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палентологийн олдвор										
Байгалийн үзэсгэлэнт төрх өөрчлөгдөх	x				x		x	x		
Ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх	x				x		x	x		
Тусгай хамгаалалттай газар нутагт нөлөөлөх										
Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөх										
Археологи, палентологийн олдворт нөлөөлөх										
4.Эдийн засаг, нийгмийн асуудал										
Хувийн өмчийн болон татварын орлого өөрчлөгдөх	+					+	+			+
Орон нутгийн орлого нэмэгдэх	+					+	+			+

Байгаль орчны үзүүлэлтүүд	Хэлбэр			Хугацаа		Эргэлт		Эрчим		
	Шууд	Шууд бус	Өөрөө зохицуулагдах	Богино хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй нөлөөлөх	Хүчтэй	Дунд зэрэг	Бага зэрэг
Бүтээн байгуулалтад дэмжлэг болох	+				+		+		+	
Ажлын байр нэмэгдэх	+				+	+			+	
Улирлын чанартай эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэх		+		+			+			+
Хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлөх		+		+		+				+
5.Бусад нөлөөлөл										
Уурхайн осол, аваар		x					x		x	
Ахуйн болон үйлдвэрийн бохир ус, нефтийн бүтээгдэхүүн хөрсөнд нэвчиж, хөрс ба грунтын усыг бохирдуулах.		x		x			x			x
Ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гаргах, шавьж үржих		x		x		x				x
Хүчтэй салхи, үерийн аюул		x		x		x			x	
Дүн	11	11	1	12	9	12	11	5	10	8

Тайлбар: x-болзошгүй сөрөг нөлөөлөл /бөглөгдөөгүй нь тухайн төсөлд хамаарахгүй/

+ -болзошгүй эерэг нөлөөлөл

Дээрх хүснэгтээс үзэхэд уурхайн үйл ажиллагааны явцад байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл 7, бусад сөрөг нөлөөлөл 6 буюу нийт 13 сөрөг нөлөөлөл, Харин нийгэм эдийн засагт үзүүлэх эерэг нөлөөлөл 6 болж байна. Үүнээс:

Шууд нөлөөлөл

Байгаль орчин, экологид үзүүлэх болзошгүй нөлөөллийн 7 нь шууд нөлөөлөлд хамаарахаар байна. Эдгээрт уурхайн тээвэрлэлтээс шалтгаалж хөрсний элэгдэл эвдрэл, ургамлын бүтэц өөрчлөгдөх, ахуйн бохир ус, хог хаягдлын цэгийн ариутгалыг муу хийснээс орчин бохирдох, хөрсний бохирдол үүсэх нөхцлийг бүрдүүлж байна.

Мөн уурхайн үйл ажиллагаа нь сумын дэд бүтцийн хөгжил, хүн ам, орлого нэмэгдэх, ядуурлыг бууруулах, ажлын байр бий болоход нэмэр болох сайн талтай юм.

Шууд бус нөлөөлөл

Олборлолтын явцад амьтдаас шавьжны төрөл зүйл дайжих явдал гарах, мөн тээвэрлэлт явуулсанаар агаарт тоосжилт үүсэх, анхаарал болгоомжгүйгээс гал гарах зэрэг нөлөөлөл байж болно.

Богино хугацааны нөлөөлөл

Цаг агаарын хуурайшилтын үед машин механизмын үйл ажиллагааны дүнд тоос агаарт гарах, хүнд механизмын хөдөлгүүрийн дотоод шаталт зэргээр агаарыг богино хугацаанд түр бохирдуулж, ажиллагсадын эрүүл мэндэд муугаар нөлөөлөх, ойр орчмын хөрс, ургамал, талбай тоосонд дарагдаж өөрийн унаган төрхөө алдах, ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, ялаа шавьж үржихэд хүрч болох нь мөн богино хугацааны нөлөөлөлд хамаарна. Иймд салхи ихтэй үед тээвэрлэлтийн ажил хийхгүй байх, тоос шороог багасгах шаардлагатай тохиолдолд усалгаа хийх зэрэг нэмэлт арга хэмжээг авч байх нь зүйтэй. Хог хаягдлын цэгийг тогтсон хугацаанд ариутгаж байх хэрэгтэй.

Урт хугацааны нөлөөлөл

Дээрх хүснэгтээс үзэхэд олборлолтын явцад байгаль орчин, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийн 9 нь удаан хугацаагаар нөлөөлөл үзүүлэхээр байна. Үүнд: ургамлын бүтцийн өөрчлөлт, хөрсний элэгдэл, эвдрэл, геологийн тогтцын өөрчлөлт, хөрсний бохирдол зэрэг сөрөг нөлөөллөөс гадна дэд бүтцийн хөгжил, хүн амын болон нутгийн орлого нэмэгдэх зэрэгт буцалтгүй эерэгээр нөлөөлөхөөр харагдаж байна.

Буцаж нөлөөлөх нөлөөлөл

Энэхүү нөлөөлөлд ахуйн хог хаягдлыг ариутгал хийгээгүйгээс хүн амын эрүүл мэндэд эргэж муугаар нөлөөлөх, үйлчилгээний салбарын үйл ажиллагаанд нөлөөлнө.

Нөлөөллийн эрчим

Болзошгүй нөлөөллийн ихэнх нь сулавтар (8), дунд (7), их (5) зэрэгт хамаарч байна. Харин хөрсний элэгдэл бохирдолд нилээд хүчтэй нөлөөлөхөөр байна. Иймээс хөрсийг хамгаалах асуудал чухал болохыг харуулж байна

5 СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

5.1 Агаар орчныг хамгаалах төлөвлөгөө

Орд газарт ажиллаж буй машин механизмын түлшний дутуу шаталт, орд ашиглалтын үед үүсэх карьер, овоолго, мөрөгцөг, зам талбайгаас салхины улмаас босох тоос тоосонцор, тэнд ашиглагдаж буй шатах тослох материалын ууршилт зэргээс агаар тоосжих, бохирдох магадлалтай. Энэ бохирдол нь хэдийгээр улирлын чанартай болон түр зуурын, цар хүрээний хувьд бага боловч хэдий хугацаанд үргэлжлэх нь улирал, цаг агаар, халуун хүйтэн, бохирдлын хэмжээнээс хамаарна.

- Ордын ашиглалтын үеийн агаарын бохирдол нь олборлолт, тээвэрлэлтийн үеийн үйл ажиллагааны явцад голчлон гарна. Иймд маркшейдерийн орд ашиглалтын талбайн зураг дээр салхины зонхилох чиглэл, гадаргын рельеф нөхцөлтэй уялдуулан овоолго болон ажилчдын сууц, хөрс хуулалт, олборлолтын эхлэх, тээвэрлэлтийн замын сүлжээг хаагуур байхыг маш тодорхой гаргаж өгөх хэрэгтэй.
- Орчны болон ажлын байрны дуу чимээний хэмжээг тогтоож шаардлагатай тохиолдолд хамгаалах хэрэгсэл ашиглах
- Шатахуун хадгалах сав, дотоод шаталтын хөдөлгүүртэй тээврийн хэрэгсэл, машин механизмуудаас ажлын үед гарах шатах тослох материалын агаар дахь ууршилт, ахуйн хэрэглээний зуухны галлагаанаас гарах хийн хольцын хэмжээг зөвшөөрөх дээд хэмжээнээс бага байлгахад технологийн хувьд зөв сонголт бүхий техник хэрэгсэл ажиллуулах, засвар үйлчилгээг чанартай хийх, утаа багатай зуух ашиглах
- Уурхайн хүрээнд ажиллах машин механизмын янданд шүүлтүүр тавих арга хэмжээг авах.
- Ордын ашиглалтын үеийн агаарын бохирдол нь хөрс хуулалт, тэсэлгээ, олборлолт, тээвэрлэлтийн үеийн үйл ажиллагааны явцад голчлон гарна. Иймд тухайн газруудыг их салхи шуургатай болон орчны цаг агаарын 5 хоногийн цаг агаарын мэдээнд үндэслэн чийгшүүлж байх

Тээвэрлэлтийн үед:

- Хүдэр, хөрс болон баяжмал тээвэрлэх үед тухайн орчинд маш их тоос тархах тул автозамыг услах, сул шороо, чулууг хусч зайлуулах, зам хатууруулагч тусгай зориулалтын бодис ашиглах,
- Тоос шороог багасгахад услах болон тоос дарах зориулалтын уусмалыг ашиглах,
- Тээвэрлэлтийн замын сүлжээг сайтар төлөвлөх, зөвхөн батлагдсан замын сүлжээг ашиглах, олон салаа зам гаргахгүй байх, замын тэмдэглэгээ хийх, сайжруулах,

- Үйлдвэрт ажиллах тоног төхөөрөмжүүдийн хөдөлгүүрээс гарах хорт хийг хүлцэх хэмжээнд байлгахад техникийн бүрэн бүтэн байдал чухал байдаг. Иймд техник, тоног төхөөрөмжийг тогтмол үзлэг оношлогоонд оруулах, засвар үйлчилгээг байнга хийж хөдөлгүүрээс гарах утааны хэмжээг стандартын шаардлагад нийцүүлэх

Нөлөөллийн товч тодорхойлолт: Салхи шуурга ихтэй үед ордын ашиглалтын талбайгаас тоос босч орчны агаарт бохирдол үүсгэнэ. Хөрсний чийг бага, салхины хурд их байх үед агаар дахь тоосны хэмжээ зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрэх үндэслэлтэй.

Нөлөөлөлд өртөх объект:

Ажиллагсдын түр оршин суух байр сууц, ордын талбайн орчимд байгаа хүн, мал, компанийн ажиллагсад нөлөөлөлд өртөнө.

Хүснэгт 5-1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

№	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хугацаа	Зардал (төгрөг)	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	Хяналт тавих байгууллага
1	Жонш олборлолтын үйл ажиллагаанаас уурхайн карьер орчимд тоосжилт үүсэх	Газар шорооны ажлын улмаас шороо тоос босгохгүйн тулд замын гадаргуу, уурхайн эдэлбэр газар зэргийг чийгшүүлэх арга хэмжээг орчны цаг агаарын 5 хоногийн цаг агаарын мэдээнд үндэслэн байнга явуулах;	Уурхайн карьер	2023 он	Үйл ажиллагааны зардал	Агаарын тухай" болон "Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай" хууль (2012.05.17) MNS 0017-2-3-16:1998 (суурьшлын хэсгүүдэд) MNS 4585:2007 Агаарын чанар.Техникийн ерөнхий шаардлага	“Болор жонш” ХХК
	Жонш ялгах үйл ажиллагаанаас тоосжилт үүсэх	Салхи багатай өдөр цагийг үр бүтээлтэй ашиглах	Уурхайн хэмжээнд				
	Жонш тээвэрлэх үйл ажиллагаанаа тоосжилт үүсэх	Тоос үүсгэх материалыг тээврийн хэрэгслээс буулгах өндрийг багасгах	Уурхайн хэмжээнд				
		Агаарын чанарын иж бүрэн багаж суурилуулах	Уурхайн хэмжээнд	2023 он	1,500,000		
		Орчны тоосжилт болон салхины хурд, дуу чимээг бууруулах болон салхинаас хамгаалах зорилгоор мод бут тарих	Төслийн талбай	2023 он	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан зардал	MNS 5918:2008 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах, техникийн шаардлага	
2	Хүнд даацын машин тэрэгнээс хийн ялгарал үүсэх	Операторууд машин, механизмын янданд утаа шүүгч суурилуулах. Тээврийн хэрэгсэл болон хүнд даацын машин механизмын хөдөлгүүрүүдийн тохиргоо, оншилгоо үйлчилгээг тогтмол, чанартай хийх.	Уурхайн нийт ажилчид	2023 он	350,000	MNS 5885-2008. Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэмжээ. Техникийн ерөнхий шаардлага.	Орон нутгийн замын цагдаагийн алба, “Болор жонш” ХХК
3		Тоосжилт үүсгэх шороон зам болон ажлын талбайг усалж чийгшүүлэх		2023 он	500,000	MNS 4585-2016. Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага	Мэргэжлийн хяналтын байгууллага.
		Дүн			2,350,000		

5.2 Усан орчин хамгаалах арга хэмжээ

Нөлөөллийн товч тодорхойлолт: Тус уурхай унд ахуй болон замын тоосжилт дарах зорилгоор 107° 57' 31.51" 45° 33' 51.61" орших гүний худгаас ус ашиглана.

Нөлөөлөлд өртөх объект: Гүний ус /хөрсний ус/

Нөлөөллийг бууруулах, арилгах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

- Ахуйн хог хаягдлыг хаях төвлөрсөн нэг цэгтэй байх
- Талбайд байнгын цэвэрлэгээ хийж байх
- Хатуу хог хаягдлыг тогтмол хугацаанд зайлуулж байх
- Усыг ариг гамтай ашиглах
- Ус ашиглах гэрээ байгуулах

Гүний усны нөөц хомстохоос урьдчилан сэргийлж ус хэмнэх дараах арга хэмжээг төлөвлөх хэрэгтэй. Үүнд:

1. Ахуйн хэрэгцээнээс гарах хаягдал усыг хог хаягдлын менежментэд тусгасан зөвлөмжийн дагуу цэвэршүүлэн MNS 4943 : 2011 “Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус. Ерөнхий шаардлага” стандартын түвшин хүртэл цэвэршүүлэн зам талбайн тоосжилтыг дарахад эргүүлэн ашиглах
2. Ус ашиглах дүгнэлтийг эрх бүхий байгууллагаар гаргуулж, усны хэрэглээ, эх үүсвэрийг тодорхойлж өгөх.
3. Усыг ариг гамтай хэрэглэх, зарцуулах тогтолцоог бий болгож хэрэгжүүлэх
4. Технологийн /зам талбайг чийгшүүлэх болон бусад/ хэрэгцээний усыг гүний худгаас хангах бөгөөд тухайн худгийг тоолууржуулж технологийн зориулалтаар ус ашигласны төлбөрийг орон нутагт тогтмол төлж байх шаардлагатай.
5. Гүний усны нөөц, түвшинг хянах зориулалт бүхий мониторингийн цооног байгуулах
6. Гадаргын болон хөрсний уснаас уурхайн үйл ажиллагаанд ашиглахыг хориглох
7. Гүний усны нөөц, чанарт байнгын хяналт тавьж, уурхайн хэрэгцээнд зарцуулагдаж байгаа усны хэмжээг гүний усны нөөцийн 3/1-ээс хэтрүүлэн ашиглахыг хатуу хориглох зэрэг арга хэмжээг мөрдлөг болгон ажиллах шаардлагатай.

Хүснэгт 5-2. Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн бууруулах арга хэмжээ

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба зардал /төгрөг/	Баримтлах стандарт, аргачлал
Гадаргын болон газрын доорхи усанд үзүүлэх нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ				
Шатах тослох материал, шатахууны алдагдал, хөрсөөр нэвчин гадаргын болон газрын доорх усыг бохирдуулж болзошгүй.	Усны нөөцийг хомсдох, бохирдохоос хамгаалах, үер, усны гамшгаас сэргийлэх зорилгоор усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрт онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүс тогтооно. Үйлдвэрийн ажлын талбай, ажлын байранд янз бүрийн материал эдлэхүүн, тоног төхөөрөмжийг холбогдох норм дүрэм, стандартад заасны дагуу хадгалж, байрлуулах;	Үйлдвэрийн нийт талбайд	400,000	Үйлдвэрлэлд дагаж мөрдөх хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны дүрэм-Ерөнхий шаардлага” /БНБД-12-03-04/-ын 6.3.3 Усны тухай хууль 22.1 MNS 4047 : 1988 MNS 4586-1998. MNS 3342-1982
	Гүний ус, байгаль орчинг бохирдуулахгүй байх анхааруулга, санамж бүхий самбар хийх	Машины зогсоол, машин тэрэг зорчих хэсэг	450,000	Байгаль хамгаалах хууль, Усны тухай хууль.
Уурхайн үйл ажиллагаанд нийт 24770.21 м3 ус ашигласнаар газрын доорх усны нөөц багасах Усны замбараагүй, тооцоогүй хэрэглээнээс газрын доорх усны түвшин буурах.	Уурхайн ажилд шаардлагатай цэвэр усыг зөвшөөрөлтэй худаг, уст цэгүүдээс авч ашиглах, зөвшөөрөлгүй худаг гаргаж ус худаг гаргах, суваг шуудуу татахыг хориглоно	Төслийн гүний худаг дээр		MNS 0899:1992 Унд, ахуйн зориулалттай эх булгийг сонгох журам, эрүүл ахуйн шаардлага MNS 0900:2010 Ундны усны чанарын стандарт - Байгаль орчныг хамгаалах хууль 31.3 Усны тухай хууль 24.4
	Усны зарцуулалтын мэдээ тайлан гаргаж, зохистой зарцуулалтыг хянах.		Төслийн өдөр тутмын үйл ажиллагааны зардал	
	Ус ашигласны төлбөрийг цаг тухай бүр төсвийн дансанд оруулах,		Усны тоолуурын заалтаар тооцож төлөх	
	Ус ашиглуулах дүгнэлтийг сав газраас авах		Дотоод зардал	
	Газрын доорх усны нөөцийг үйлдвэрийн ажил эхлэхээс өмнө 2023 онд холбогдох эрх бүхий байгууллагаар батлуулах		Дотоод зардал	
	Ус ашиглах эрхийг БОАЖЯ-аас авах			
Нөхөн сэргээлт болон ногоон байгууламж арчлахад саарал ус ашиглах	Бохир ус цэвэршүүлэх байгууламж	800,000	MNS BS 8525-1-2015. Саарал усны систем. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2011.	
Бохирын цооног дүүрч халих, цэвэршүүлэх тоног төхөөрөмжийн доголдол	Цохир усны цооногийн доторлогоо, тохижуулалтыг хийж гадаргын урсац зайлуулах суваг татсан байна	байгууламжийн инженер шугам хоолой хийсэн		MNS 3342:1982 Усан мандал. Газар доорх усыг бохирдлоос хамгаалах ерөнхий шаардлага.

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба зардал /төгрөг/	Баримтлах стандарт, аргачлал
хариуцлагагүй байдлын улмаас ахуйн бохир ус хөрсөнд шингэх замаар бохирдол тархаж гадаргын болон газрын доорх усыг бохирдуулах	Доторлож тохижуулсан цооногийг ашиглалтад оруулах зөвшөөрлийг байгаль орчны болон эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын байгууллагаас авах	газар болон ариун цэврийн газарт	350,000	MNS 6148:2010 Ариутгах татуурга. Гадна сүлжээ ба байгууламж БНБД 40-01-14;
Төслийн талбайд үүсэн хог хаягдал уруйн болон хур борооны үерийн усаар зөөгдөн гадаргийн ус бохирдуулж болзошгүй	Төслийн талбайд үерийн далан шуудууг стандартын дагуу зөв байгуулах, эвдэрсэн тохиолдолд засварлах	Төслийн талбай, түүний эргэн тойрны үерийн далан	Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөнд	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль,
	Үерийн далан шуудуунд бөөгнөрсөн хогийг тогтмол цэвэрлэж байх		Ажилчдаар хийлгэх тул цалингийн сангаар	
	Бохир ус цуглуулах цементэлсэн доторлогоотой септик танк кемп бүр дээр байгуулж, саармагжуулж ногоон байгууламжинд ашиглах.			
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний нийт зардал			2,000,000	

5.3 Хөрсний эвдрэл, бохирдол, хамгаалах төлөвлөгөө

Нөлөөллийн товч тодорхойлолт: Ордын ашиглалтын үйл ажиллагааны улмаас хөрсний бүтэц өөрчлөгдөж, үржил шим бууран хөрс эвдрэлд орох, хатуу шингэн хог хаягдлаар хөрс бохирдох нөхцөл бүрдэнэ.

Нөлөөлөлд өртөх объект:

Ордын талбайн хөрс бүхэлдээ шууд нөлөөлөлд өртөнө.

Нөлөөллийг бууруулах, арилгах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

1. Зүүн Аргатайнн хайлуур жоншны ордод олборлолтын эхний шатанд үржил шимт хөрсний овоолгын байршлыг зонхилох салхины дор, хур борооны усанд угаагдахааргүй газар байрлуулж, овоолгын гадаргууг ургамалжуулах шаардлагатай
2. Шатах тослох материал хадгалах, засвар хийх талбайг үер, галын аюулд өртөхөөргүй газарт сонгон байрлуулж, санамсаргүй тохиолдлоор асгарахаас урьдчилан сэргийлж элс хайрган хучилт хийж, тусгай тэмдэг тэмдэглэгээг байрлуулах.
3. Нефтийн бүтээгдэхүүн нь органик нэгдлүүдийн нийлмэл бөгөөд хөрсөнд нэвчсэн тохиолдолд түүний гүнд ихээхэн хэмжээний бохирдлыг бий болгон удаан хугацаагаар хадгалагддаг онцлогтой. Ингэж бохирдсон хөрсийг хуулан авч тусгаарлагч гадаргуу дээр овоолон 18-20%-ийн хлораминий уусмалаар бороожуулан ариутгаж, нефтийн бүтээгдэхүүний агуулга 0.07 мг/кг-аас ихгүй, 4 этилт хар тугалганы хэмжээ 0.05 мг/кг-аас ихгүй нөхцөлд буцаан байршуулж болно.
4. Автомашин явах зам, зогсох талбайг нарийн тогтоож тэмдэгжүүлэхийн дээр олон салаа зам үүсэхээс сэргийлж уурхай орчмын замын сүлжээг оновчтой зохион байгуулах
5. Хөрсний хяналтын цэг дээр хяналт шинжилгээг тогтмол хийх.
6. Хөрсөнд хор нөлөө үзүүлэхгүй био ариун цэврийн байгууламжийг нэвтрүүлэх
7. Уурхайгаас боловсруулах үйлдвэр хүртэл нийт 3.3 км орон нутгийн замыг сайжруулж хайрган хучилттай зам болгох

Хүснэгт 5-3. Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба зардал /төгрөг	Баримтлах стандарт, аргачлал
Уурхайн карьер, овоолго бүхий газрын гадарга техноген нөлөөнд өртөх.	Ногоон байгууламж байгуулах /эдэлбэр газрын 20%-иас доошгүй талбайд/	Уурхайн талбайд	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан зардал	MNS 5918:2008 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах, техникийн шаардлага
	Тээвэрт ашиглах хүнд даацын машин техникийн дотоод болон гадаад замыг тогтоосон маршрутаар явуулах. Салаа зам гаргахаас сэргийлж тэмдэг тэмдэглэгээ нэмж байршуулах	Уурхайн талбайд	200,000	MNS 6426:2013.
Шатах тослох материал, техник хэрэгслийн эд ангиар хөрс бохирдох	Шатах тослох материал асгаруулж болохгүй хөрс, ургамал зэргийг хамгаалах сурталчилгааны самбарууд байгуулах, ШТМ-аар бохирдсон хөрсийг тээвэрлэн цуглуулах талбайд тээвэрлэн хүргэж саармагжуулах	Машины зогсоол, машин тэрэг зорчих хэсэг	600,000	MNS 3297:1991 MNS 3985:1987 MNS 5850:2006 MNS 5342-2007.
	Авто зогсоол болон бусад газар автомашинаас шатахуун болон бусад тос тослох материалын асаралт үүсэж хөрсөнд нэвчихээс сэргийлж байнгын хяналт тавих,		Төслийн менежерийн ажил үүргийн хуваарьт оруулан цалингийн зардалд орно	
Ахуйн хог хаягдлыг хөрсөнд шууд хаяснаар хөрс бохирдох	Хатуу хог хаягдал хадгалах түр цэгийг байгуулах, хогийн цэгийн талбайг нэмэгдүүлэхгүй байх	Төслийн талбай	300,000	Хог хаягдлын тухай хууль 10.2.11,10.3.6, 10.3.2, 10.3.5, 10.3.3, 10.2.1-10.2.4 MNS 5344:2011
	Хог хаягдлыг тогтмол хугацаанд хогийн цэгт зайлуулах сумтай хамтран ажиллах		Хог хаягдлын менежментийн зардлаар	
	Барилгын ажлын үед энгийн нүхэн жорлон ашиглахгүй ба байгальд ээлтэй технологи бүхий био жорлонтой байна.	Ажилчдын түр суурин	дотоод зардал	MNS 5924: 2015. MNS4943:2015
Бохирын цооног дүүрч халих, соруулж зайлуулах үед, гэмтэл саатлын улмаас шингэн хаягдал алдагдаж хөрсөнд химийн болон биологийн бохирдол үүсэх	Цэвэрлэх байгууламжийг үйл ажиллагаа, хүчин чадалдаа тохируулан сонголт хийж, ахуйн бохир усыг хоолойгоор зайлуулж эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагаар захын объектээс 20 метр, булгийн эргээс хамгийн багадаа 30 метр зайтай газар суурилуулах	Төлөвлөсөн талбайд	Тухайн үед зардал тусгах	MNS 4943:2000 Байгаль орчны сайд, эрүүл мэндийн сайдын 1995 оны 169/171 тоот тушаалаар батлагдсан “Ахуйн бохир ус хаях цооногийг доторлож ашиглах журам”
	Бохир ус дамжуулах хоолойн холбоосуудаар ус алдагдаж байгаа эсэхийг үе үе хянах, тухай бүр нэн даруй мэргэжлийн байгууллагаар засвар хийлгэх	Төслийн бохир усны цооног, гадна шугам хоолой	Тухайн үед зардал тусгах	
Нийт дүн			1,650,000	

5.4 Ургамлан нөмрөг хамгаалах төлөвлөгөө

Нөлөөллийн товч тодорхойлолт

Газар шорооны ажил болон машин техникийн хөдөлгөөнөөр орчны ургамлан нөмрөгт нөлөөлөл үзүүлнэ.

Нөлөөлөлд өртөх объект

Ордын талбай, түүний ойр орчны ургамлан бүрхэвч

Нөлөөллийг бууруулах, арилгах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга

1. Ургамлан нөмрөгийг сэргээхдээ биологийн нөхөн сэргээлтийг аль болох нутагшсан төрөл зүйлээр хийх, нөхөн сэргээхдээ мод, бутлаг ургамал тарих, шилжүүлэн суулгах
2. Талбайг тэгшлэн жигдрүүлж тусгайд нь ялган овоолсон үржил шимт хар шороон хөрсөөр хучиж, мэргэжлийн байгууллага, хүмүүсийн зөвлөгөө авах
3. Хог болон овоолгыг тогтсон нэг цэг байрлуулах
4. Түлш, шатах тослох материалыг ашиглаж буй орчинд тэдгээрийг нэвтэрч шүүрүүлэхгүй байх арга хэмжээг авч ажиллах
5. Төслийн эдэлбэр газраас бусад талбайн ургамлыг хамгаалахын тулд тогтсон нэг маршрутын дагуу явах
6. Тоосжилтоос хамгаалан зам талбайг усалж байх
7. Ойр орчиндоо ургах ургамал, ургамлын эвшилд хяналт тавьж, бүртгэх, ажиглалт явуулах.
8. Уурхайн суурины орчимд машин механизмын зогсоол, засварын зориулалтын талбай гарган орчны ургамлын талхлагдахаас сэргийлэх.
9. Орон нутгийн төр засаг, хууль хяналтын болон байгаль орчныг хамгаалах байгууллага, ажилтнуудтай байнга харилцаж эдэлбэр газар, орчин тойрны нутагт ан амьтан, байгаль орчны холбоотой элдэв зөрчлийн талаар мэдээлэх.

Уурхайн талбайд олон салаа зам гаргахаас урьдчилан сэргийлж, тогтсон нэг маршрутын дагуу авто тээврийн хэрэгслийг зорчуулах зэрэг болно

Хүснэгт 5-4. Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн бууруулах арга хэмжээ

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Зардал /төгрөг/	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	Хяналт тавих байгууллага
1.	Төсөл хэрэгжих үеийн машин техникийн зам, салаа зам гаргахаас урдчилан сэргийлж, тэмдэг тэмдэглээ, маршрут гаргах	2023 онд	500,000	Замын тэмдэг тэмдэглээ	Байгаль орчны ажилтан Болоржонш ХХК
2.	Орд ашиглалтын үед ургамлын бүрхүүл бүхий эвдэрсэн газарт биологийн нөхөн сэргээлт хийх	2023 онд	1.2 га /зардлыг нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд тусгасан/	Биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал	Байгаль орчны ажилтан, Болоржонш ХХК

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Зардал /төгрөг/	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	Хяналт тавих байгууллага
	Дүн		500,000		

5.5 Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

“Болоржонш” ХХК-ий “Зүүн Аргатай”-н хайлуур жоншны уурхайн ойр орчим урд онуудад хайлуур жонш олборлолт, ашиглалтын ажлаар эвдрэлд өртсөн талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийж гүйцэтгэсэн юм.

Төслийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн талбайг хөдөө аж ахуйн бэлчээрийн зориулалтаар нөхөн сэргээж орон нутагт хүлээлгэн өгнө. Нөхөн сэргээлтийн ажлын зардлуудыг “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын хамтарсан 2015 оны 03 сарын 30-ны өдрийн А-138 дугаар тушаалын хавсралт болох нөхөн сэргээлт хийгдэх ажлын үнэлгээ тооцох ргачлалын дагуу тооцсон.

Хүснэгт 5-5. Нөхөн сэргээлтийн ажлын нийт зардлын дүн

	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Талбай /га/
1	2023 онд уулын ажилд хамрагдах талбай	га	1.2
2	Нөхөн сэргээлт хийх талбай	га	0.9
3	Шимт хөрсний нөхөн сэргээлт	га	0.2
4	Биологийн нөхөн сэргээлт	га	0.7
5	Зарцуулах хөрөнгө	Сая. төг	6.2

Хүснэгт 5-6. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг	Нийт зардал (төгрөг)	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Биологийн нөхөн сэргээлт						
Уурхайн ашиглагдахгүй эвдэрсэн талбай, талхагдсан газрыг нөхөн сэргээх	Уурхайн талбайн талхлагдсан хэмжээнээс хамаараад 5-10 м радиус орших газарт биологийн нөхөн сэргээлт хийх. Ургамалжуулахдаа үржил шимт хөрсөөр 0.3 м зузаантай хучилт хийж олон наст ургамал тарьж, хөрсийг ширэгжүүлнэ. Мөн талхлагдсан газрыг хөрсийг сэргээж олон наст ургамал тарина	2 жилийн хугацаанд зогссон уурхайн эвдэрсэн газрын биологийн нөхөн сэргээлтийг 1.2 га талбайд хийх ба таримал олон наст үетэн болон хос үрийн талт ургамлын үр нийт 500 кг шаардлагатай.	-	4,748,560	2023 онд	“Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах, Техникийн ерөнхий шаардлага” /MNS 5918-2008/; БОНХАЖ сайдын тушаал А-138 Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал. MNS6426:2013. Тусгай хамгаалалттай газар нутаг дахь эко аялал жуулчлалын зориулалттай байр сууц.
Уурхайн кемпэп замын дагуу мод сөөг, тарир.цэцэрлэг жүүлэх	Ногоон байгууламжийг хур бороо орсны дараа байшин барилга, явган зорчигчийн хучаастай замаас аль болохоор их усыг ногоон байгууламжинд саадгүй урсан оруулахаар бодож зам талбайг барьж байгуулах, усалгааны системийг бий болгох, Ямар ч ургамалд газрын дээд хэсэгтэй тэнцүү хэмжээний үндэсний систем байдаг тул ургамал тарих зайг тохируулах	Нийт улиас, улиангар, шар хуайс нийт 100 ширхэг мод тарина. 1.8 биологийн нөхөн сэргээлт хийх	5	1,500,000	2023 онд	
	Нөхөн сэргээлтийн зардал			6,248,560		

5.6 Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

“Болоржонш” ХХК-ий “Зүүн Аргатай”-н хайлуур жоншны уурхайн олборлолтын нөөц дуусаагүй учир дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний талаар зохих дүрэм журмын дагуу судлан ажиллах болно. **2023 оны хувьд дүйцүүлэн хамгаалах газрын сонгож тухайн газрын өнөөгийн байгаль орчны төлөв байдлын судалгаа хийнэ.**

5.6.1 Дүйцүүлэн хамгаалах газрын байршил

Дүйцүүлэн хамгаалах газрыг тогтоохдоо нөлөөлөлд өртсөн газартай ойр байх, экологийн хувьд дүйцэхүйц байх зарчмыг баримтална. Тухайлбал:

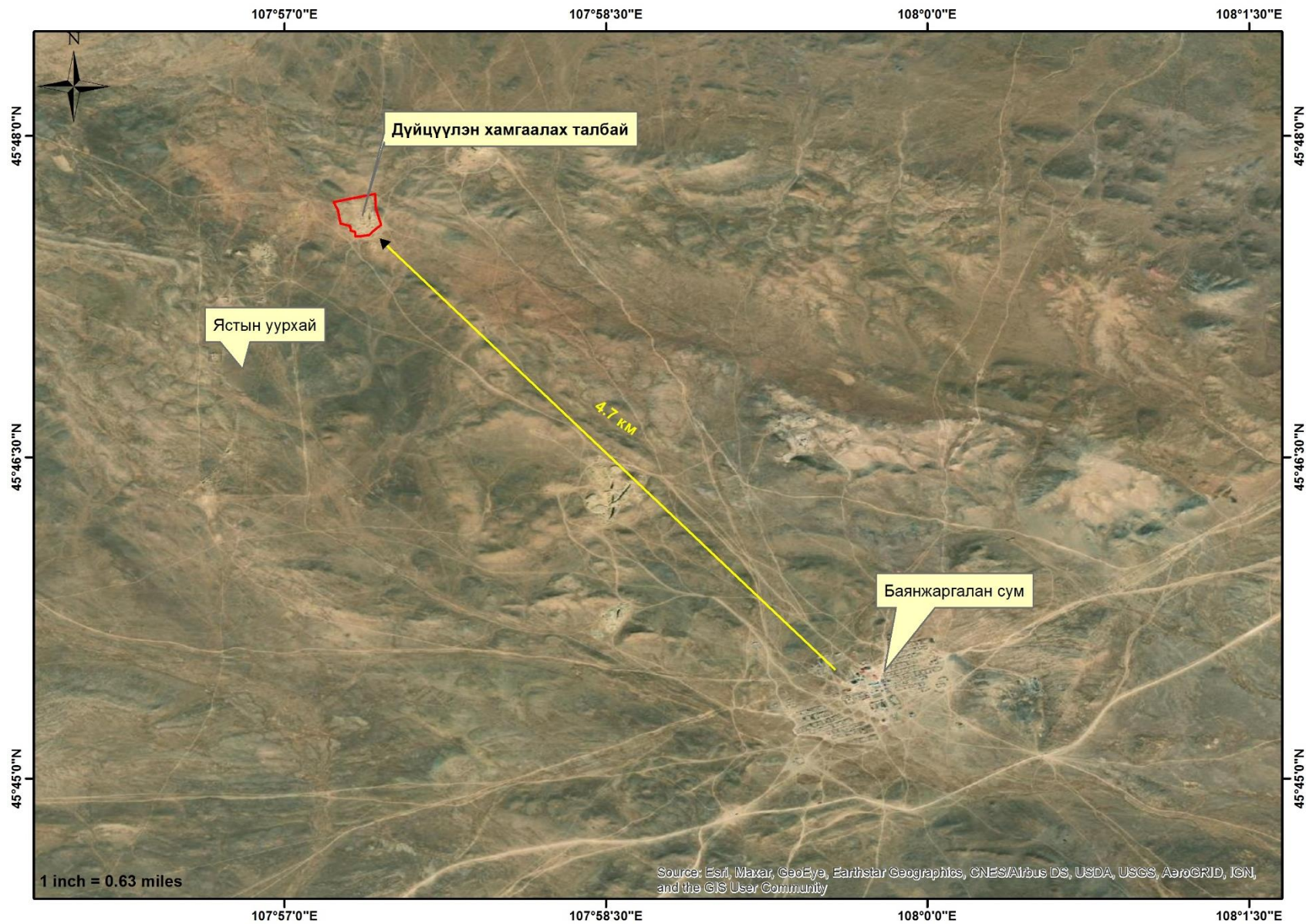
- Нөлөөлөлд өртсөн биологийн олон янз байдалтай экологийн хувьд дүйцэхүйц байх
- Газарзүйн байршлын хувьд оролцогч талуудын эрх ашгийг хангахуйц байх газрыг сонгох нь зүйтэй. Хэрэв өмнө дурдсан экологийн хувьд дүйцэхүйц байх зарчмыг хангаж болох бол дүйцүүлэн хамгаалах газрыг нөлөөлөлд өртсөн газартай аль болох ойр байхаар тогтооно. Өөрөөр хэлбэл, нэг аймаг, сумын хилийн дотор үзүүлсэн нөлөөллийг хэрэв экологийн хувьд боломжтой бол тухайн аймаг, сумын хилийн дотор байхаар сонгох нь зүйтэй. Мөн төрийн захиргааны төв байгууллагаас өгсөн чиглэлийг баримтална.
- “Болоржонш” ХХК “Зүүн аргатай хайлуур жоншны ордыг ашиглах” төслийн “Дүйцүүлэн хамгаалах талбайн Баянжаргалан сумын Аргатай баг Ястын уурхай газарт Уурхайлалтанд өртөж эзэнгүй үлдсэн талбайг Аймаг, сумын ЗДТГ, тэдгээрийн асуудал хариуцсан байгууллага, орон нутгийн оролцогч талуудтай зөвшөөлцөний үүдэн нөхөн сэргээлт хийх боломжтой.

БОЛОРЖОНШ ХХК

“Зүүн-Аргатай хайлуур жоншны ордыг ашиглах” төслийн
Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ

Хүснэгт 5-7. Дүйцүүлэн хамгаалах талбайн байршил

5.6.2 Дүйцүүлэн хамгаалах шаардлагатай газрын хэмжээ

“Болоржонш” ХХК-ийн хувьд 2023 онд **Аймаг, сумын ЗДТГ, тэдгээрийн асуудал хариуцсан байгууллага, орон нутгийн оролцогч талууд, төсөл хэрэгжүүлэгч зэрэг талуудтай** зөвшилцсөны дараа дүйцүүлэн хамгаалахаар сонгогдсон газарт газар төлөвлөлт, бэлчээрийн төлөв байдлын үнэлгээ, биотехникийн арга хэмжээний судалгаа зэрэг ажлууд нэмэлтээр хийгдэхээр байгаа. Энэ жил дүйцүүлэн хамгаалах талбайн хэмжээнд Байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ хийнэ.

Хүснэгт 5-8. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Зардал /төгрөг/	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	Хяналт тавих байгууллага
1.	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах талбайн байгаль орчны төлөв байдлын судалгаа хийнэ. Уурхайн карьер овоолгын талбайн хэмжээтэй ижил хэмжээтэй байна.	2023 онд	1,500,000	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай	Болоржонш ХХК болон гэрээт байгууллага
Дүн			1,500.00		

5.7 Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

“Болоржонш” ХХК-ий “Зүүн Аргатай”-н хайлуур жоншны уурхайн олборлолтын үйл ажиллагааны явцад ямарч нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ төлөвлөгдөхгүй болно.

5.8 Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

“Болоржонш” ХХК-ий “Зүүн Аргатай”-н хайлуур жоншны уурхайн талбайн районд түүх соёлын дурсгалт зүйл илрээгүй болно.

5.9 Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

“Болоржонш” ХХК-ий “Зүүн Аргатай”-н хайлуур жоншны уурхайн олборлох явцад ямар нэгэн химийн бодис ашиглагдахгүй болно.

5.10 Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Кемпийн ахуйн гаралтай хатуу хог хаягдлын эх үүсвэрт ажиллагсдын амрах байр, гал зуух, ажлын байр, угаалгын өрөө гэсэн үндсэн объектуудаас гарах хог хаягдлууд ордог болно. Судалгаанаас үзэхэд уурхайд ажилладаг 1 хүнээс өдөрт дундажаар 1-1,5 кг хог хаягдал үүсдэг байна. Тэгвэл “Зүүн Аргатай”-н ордын хувьд өдөрт 20 хүн ажиллаж, хоногт үүсэх ахуйн гаралтай хог хаягдлын хэмжээ нь 25-37.5 кг болж байна. Уурхайг зөвхөн дулааны улиралд 180 хоног ажиллуулна гэдгийг тооцвол хатуу хог хаягдлын нийт хэмжээ нь 4.5 тн – 6.75 тн байна. Үүнийг зөвшөөрөгдсөн хогийн цэгт хаях ба уурхайн захиргаа хариуцан ажиллахаар төлөвлөж байна.

Нөлөөллийн товч тодорхойлолт: Ахуйн хатуу, шингэн хог хаягдал, машин техникийн шатах тослох материалаас орчны хөрс бохирдоно.

Нөлөөлөлд өртөх объект:

Орчны хөрс, ургамлын бүрхэвч .

Хүснэгт 5-9. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх төсөв

Төслийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ	Нийт зардал төгрөг	Хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг, стандарт
Ахуйн хатуу хог хаягдлыг зайлуулаагүйгээс орчинд хог хаягдал тархаж бохирдуулах	Хог хаягдлыг дахин боловсруулах боломжит технологийн сонголтыг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэх /тайлангийн хог хаягдлын менежментэд заасны дагуу/	Үйл ажиллагааны зардал	2023он	Хог хаягдлын тухай хууль Хөрс хамгаалах цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль
	Уурхайн хог хаягдлыг дарж булшлах ландфил байгуулах/тайлангийн хог хаягдлын менежментэд заасны дагуу/	-	Уурхайн ашиглалтын эхний жилд	Аюултай хог хаягдлыг цуглуулах, савлах, түр байршуулах, аюулгүй болгох, хадгалах, устгах журам
Ялзарч муудснаас эвгүй үнэр гарах	Ахуйн хатуу хог хаягдлыг сар бүр зайлуулж дарж булшлах	-	Сар бүр	Хог хаягдал булах, устгах зориулалтын байгууламж, төвлөрсөн цэгийн төрөл, тэдгээрт тавигдах шаардлага,
	Уурхайн эдэлбэр газарт хог хаягдлын түр цэг байгуулах	Үйл ажиллагааны зардал	Ашиглалтын эхний жилд	хог хаягдал булах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагааны тухай журам
	Хог хаягдлын түр цэгт ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийх	500,000	2023он	Хувь хүн болон албан байгууллагын устгал, ландфил хийх болон хог хаягдлыг ландфил хийх, устгах талаарх заавар журам
Шингэн хаягдал хальж асгарснаас шууд байдлаар хөрс дам байдлаар гүний ус бохирдох	Ахуйн шингэн хаягдлыг эргүүлэн ашиглах боломжит хувилбарыг уурхайд нэвтрүүлэх /тайлангийн хог хаягдлын менежментэд заасны дагуу/	-	2023он	MNS 5344:2011 MNS 4943:2011
	Ажиллагсад ажлын байрандаа буюу уурхайн эдэлбэр газарт хог хаягдал хаяхыг хориглох	Үйл ажиллагааны зардал	Байнга	
Хүдрийн хаягдлыг эрүүл газарт тараан асгах	Хүдрийн хаягдлыг нөхөн сэргээлтэд ашиглах зорилгоор тогтсон цэгт овоолон хадгалах	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай бүрт т	
Технологийн хаягдлыг зайлуулах	Хаягдал тос цуглуулах 200л-ийн поошиг байрлуулах Хаягдал дугуйг хураан хадгалах цэг байгуулж жил бүр хаягдал дугуй боловсруулдаг үйлдвэрт нийлүүлэх	1,000,000	2023он	
Нийт зардал		1,500,000		

5.11 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

Болоржонш ХХК-ийн удирдлагын зүгээс Зүүн-Арагтайн хайлуур жоншны ордыг ашиглахдаа удирдлага зохион байгуулалтын дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Уурхайн үйл ажиллагаа бүрийн технологийн заавар, горим, стандарт, аюулгүй ажиллагааны шаардлага, заавар дүрмийг ажиллагсдад эзэмшүүлэх сургалтыг тогтмол зохион байгуулах.
- Ажиллагсдын хөдөлмөр хамгааллын аюулгүй ажиллагааг бүрэн хангаж Монгол Улсын “Хөдөлмөрийн тухай” хууль, “Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн нөхцлийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр”, “Аж ахуй нэгж байгууллагад хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн ажлыг зохион байгуулах дүрэм”, “Ашигт малтмалын ордыг ил аргаар олборлоход мөрдөх аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрэм”-ийн заалтуудыг мөрдлөг болгон ажиллах.
- “Байгаль орчныг хамгаалах тухай” хууль, эрх зүйн актууд, тогтоол журам шийдвэр, стандарт шаардлага, зөвлөмжийг судлаж баяжуулан мөрдөх.
- Жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээнүүдийг цаг тухайд нь авч хэрэгжүүлэх ажлыг доорхи удирдлага зохион байгуулалтын системийн дагуу биелүүлж ажиллах нь чухал гэж үзлээ

БОЛОРЖОНШ ХХК

“Зүүн-Аргатай хайлуур жоншны ордыг ашиглах” төслийн
Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ

Хүснэгт 5-10. Байгаль орчны Удирдлага зохион байгуулалт

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Зардал (төгрөг)	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	Хяналт тавих байгууллага
1	Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлж, энэ чиглэлээр үүрэг хариуцлагын дотоод журам тогтоох	2023 оны 9-11 р сар	Дотоод зардал	Дотоод журам	Төсөл хэрэгжүүлэгч, Зөвлөх компани
2	Ордын ашиглалтын талаар орон нутгийн иргэдээс гаргасан санал гомдлыг цаг тухайд нь судлаж шийдвэрлэж байх	2023 оны 9-11 р сар	Дотоод зардал	Дотоод журам	Төсөл хэрэгжүүлэгч
3	Олборлолтын ажлын үед Байгаль орчны асуудал хариуцсан ажилтан томилон ажиллуулах	2023 оны 9-11 р сар	Цалингийн санг төлөвлөх		Төсөл хэрэгжүүлэгч
4	Байгаль орчныг хамгаалах болон аюулгүй ажиллагаатай холбогдсон сургалтыг зохион байгуулах, уурхайн танилцуулга мэдээллийн буланг шинэчлэн мэдээллээр хангах	2023 оны 9-11 р сар	500,000	Төлөвлөгөөнд тусгах	Зөвлөх компани
5	Байгаль орчныг хамгаалах асуудлын талаарх жилийн тайлангаа БОАЖЯ-нд тогтоосон хугацаанд нь гаргаж өгч байх	2023 оны 9-11 р сар	-	-	Төсөл хэрэгжүүлэгч
6	Жил бүрийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрөө хянуулан баталгаажуулах	2023 оны 9-11 р сар	-	-	Төсөл хэрэгжүүлэгч
7	Жил бүр Байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээний зардлыг төлөвлөж байх	2023 оны 9-11 р сар	-		Уурхайн нягтлан бодогч
8	Орон нутагтай хамтран ажиллах гэрээ, газар ашиглах гэрээ байгуулах.	2023 оны 9-11 р сар			Төсөл хэрэгжүүлэгч
9.	Тайланг 11-р сарын 01-ий дотор хийсэн ажлаа фото зургаар баримтжуулан тайланд хавсаргах	2023 оны 9-11 р сар	200,000		Төсөл хэрэгжүүлэгч
Дүн			700,000		

5.12 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Хуулийн дээрх заалтыг удирдлага болгон төслийг хэрэгжүүлэх явцад Болоржонш ХХК-аас байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тайлан болон байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд тусгасан сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний үр дүн, төслийг хэрэгжүүлж буй Дундговь аймгийн Баянжаргалан сумын нутаг дэвсгэрт бий болж болзошгүй өөрчлөлтүүдийг тодорхойлох, хянах зорилгоор хяналтын үзүүлэлтүүд, байршил, хийх хугацаа, зардал, баримтлах стандарт, аргачлалыг тодорхойлж энэхүү орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг (ОХШХ) боловсруулав.

5.12.1 Байгаль орчны мониторингийн цэгүүд

Хайлуур жоншны уурхайн ажлын явагдах газар нутгийн байгаль орчны төлөв байдал, онцлог, нөлөөллийн эх үүсвэрүүдийн байршил, нөлөөллийн эрчим, тархалт зэрэг хүчин зүйлсийг тооцон үзсэний үндсэн дээр дараах цэгүүдийг байгаль орчны мониторингийн цэгүүдээр сонгов. Сонгож авсан эдгээр 4 мониторингийн цэгүүдээс тухайн сард баяжуулахын ажил идэвхтэй явагдаж буй цэгүүдийг нь сонгон авч тухайн сарын мониторинг хэмжилтийг хийнэ. Уурхайн ажлын явц, гүйцэтгэл, ажлын хэмжээ, нөлөөлөл зэргээс хамаарч мониторинг хяналт тавих цэгийн тоо сар бүр харилцан адилгүй байх магадлалтай юм. Орчны хяналт шинжилгээний ажлуудыг үйлдвэрийн ажил явагдах хугацаанд сар тутам буюу жилд 3-аас доошгүй удаа явуулж байх нь зохистой юм.

Хүснэгт 5-11 Орчны хяналт, шинжилгээ хийх байршлууд

№	Мониторингийн цэгийн нэр	Замын тэмдэглэгээ	Мониторингийн чиглэл
1	Хайлуур жоншны карьер	107°57'41.74"E 45°34'8.65"N	Агаар, хөрс
2	Ажилчдын кемп	107°57'24.66"E 45°34'12.30"N	Агаар, гадаргын ус, хөрс
3	Хаягдлын овоолго	107°57'31.22"E 45°34'5.51"N	Агаар, хөрс
4	Авто зогсоол завсарын газар	107°57'24.95"E 45°34'7.49"N	Агаар, хөрс

Зураг 5-1. Орчны хяналт, шинжилгээ мониторингийн цэг

БОЛОРЖОНШ ХХК

“Зүүн-Аргатай хайлуур жоншны ордыг ашиглах” төслийн
Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ

Хүснэгт 5-12. Орчны хяналт шинжилгээний ажлын зардал

Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байршил	Хугацаа ба давтамж	Хяналт шинжилгээний ажлын хэмжээ	Нийт зардал, төгрөг	Баримтлах стандарт ба арга, аргачлал	Дээд доод хязгаар
Агаарын чанар						
Хийн хэмжилт SO ₂ , NO ₂ , CO, тоос, хар тугалга, дуу шуугиан	Уурхайн эдэлбэр газар болон эдэлбэр газраас зонхилох салхины чиглэлд 1 км-т тус бүр 2 цэгт	10-н сард	-	550,000	Агаар мандлын сорьц авах ерөнхий шаардлага УСТ 3384 – 82 “Агаарын чанар”, MNS 4585:1998 “Агаар орчны чанарын үзүүлэлт”; Агаар бохирдуулагч бодисын хүлцэх хэмжээ MNS5885:2008 Агаарын чанарын стандарт MNS4585:2007 УСТ 0017-2-5-12-1988, ISO 8186, УСТ 0017-2-5-11-1988, MNS 4048:1988, ISO 9855:1993, MNS 5002:2000	Хүхэрлэг хийн агууламж – 10 мг/м ³ Тоос – 150 мг/м ³ Хар тугалга – 0,01 мг/м ³ Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл – 10000 мг/м ³ Азотын исэл – 30 мг/м ³ Хар тугалга – 10,5 мг/м ³ Дуу шуугиан – 60 дБа-аас доош
Гүний усны чанар						
Усны чанарын үндсэн үзүүлэлт, усны хатуулга, эрдэс бодис, усны ундарга	Уурхайн ус ашиглалтын цэгүүдээс	6-9-н сард	Төслийн талбайн хяналтын цэгүүдээс авч Итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжилүүлэх	390,000	Усны чанар-Дээж авах-2-р бүлэг. Хаягдал уснаас дээж авах MNS 5667-10:2001, Дээж авах арга MNS 5667-2:2001, Авсан дээжийг зөөвөрлөх, хадгалах арга MNS 4867:1999, Гүний уснаас дээж авах MNS 5667-6:2001	Усан орчин /рН/ 7.0-8.5 БХХ-6.5-8.4 мгр/л Үнэр – 0 балл
Хөрсний чанар						
Хөрсөн дэх хүнд металлын агууламж /Cr, Pb, Cd, Ni, Zn/, Хөрсний механик бүрэлдэхүүн / ширхэгийн хэмжээ % мм-ээр/, Хөрсний химийн үндсэн шинж /рН H ₂ O, CaCO ₃ , EC _{2.5} , P ₂ O ₅ , K ₂ O, ялзмаг	Уурхайн эдэлбэр газарт 3 хэв шинжийн хөрс тархаж байгаа юм.Тус хөрсний хэв шинжүүд өөр өөр механик бүрэлдэхүүн, химийн шинж чанартай ба хяналтын судалгаанд зонхилох хэв шинж тус бүрээс сонгон авч салхины хурд, чиглэл,эвдрэлийн зэрэг харгалзан уурхайн талбай, агуулах, хог хаягдлын цэг зэргээс авна	9-н сарын сүүлийн 7 хоногт	Төслийн талбайн хяналтын цэгүүдээс авч Итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжилүүлэх	280,000	Хөрсний ариун цэврийн байдлын үзүүлэлтийн нэр, төрөл MNS 3985-87, Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтийг тодорхойлох MNS3310-91, Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд MNS 3298-1991,Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам	Хөрсний орчин -6.8-7.5, Ялзмагийн хэмжээ- 6.0% Азот-5.9 мг.м ³ Фосфор- 1.8 мг.м ³
Ургамлан нөмрөг						
Ургамлан нөмрөгийн маршрутын судалгааны бичиглэлд заасан үзүүлэлтүүд	Уурхайн эдэлбэр болон ашиглалтын талбайгаас 50м радиус дотор	Жилд 1 удаа дулааны улиралд	Байгаль орчны мэргэжилтэн	500,000	Ургамлан нөмрөгийн маршрутын судалгааны бичиглэл, Шинжлэх ухааны хүрээлэнгээс боловсруулсан бичиглэл	-
Нийт зардал				1,720,000		

5.13 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нэгдсэн төсөв

2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд зарцуулагдах төсвийн нэгдсэн дүнг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

№	Төлөвлөгөө	Төсөв
1.	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт	1,720,000 төгрөг
2.	Байгаль хамгаалах төлөвлөгөөнд	6,500,000 төгрөг
3.	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд	6,248,560 төгрөг
4.	Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө	1,500,000 төгрөг
5.	Хог хаягдал арга хэмжээ	1,500,000 төгрөг
6	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	700,000 төгрөг
2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв:		18,168,560 төгрөг

5.14 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах шатанд олон нийтийн оролцоог тэр дундаа төслийн сөрөг нөлөөлөлд өртөж болзошгүй нутгийн иргэд, орон нутгийн байгууллагын оролцоог хууль тогтоомжид заасан хүрээнд аль болох өргөн хангах, тэдэнд ойлгомжтой бөгөөд үнэн зөв, бодит мэдээллийг өгч зөрчигдөж болзошгүй эрхээ хамгаалах санал бодлыг судлан тусгах нь энэ шатны ажлын гол зорилт болно. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарийг доорх хүснэгтэнд үзүүлэв.

БОМТ хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх байгууллагууд	Тайлагнах, хэлэлцүүлэх хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Хугацааны тов / он.сар/	Хэлэлцүүлгээр санал авах чиглэл	Зохион байгуулах газар
Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага буюу БОАЖЯ	Тайлан төлөвлөгөө батлуулах	БОМТ	2023.10	-	БОАЖЯ
Орон нутгийн байцаагч	Хэрэгжилтийг хянуулах	БОМТ	2023.11	-	Орон нутгийн БОГазар
Аймгийн байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч	Хэрэгжилтийг хянуулах	БОМТ	2023.11	-	Аймгийн БОГазар
Орон нутгийн /тухайн төсөл хэрэгжих бүс нутагт байгаа хүмүүс/ тайлагнах	Тайлангийн танилцуулга	БОМТ	2023.11	-	Уурхай
Орон нутгийн засаг захиргаа	Хэрэгжилтийг тайлагнах	БОМТ	2023.11	-	Уурхай
Аймгийн байгаль орчны газар	Хэрэгжилтийг тайлагнах	БОМТ	2023.11	-	Аймгийн БОГазар